

Trudno też byłoby się zgodzić ze stanowiskiem autora, negującego karny aspekt zemsty krwawej i okupu. Jego zdaniem zwyczaje te sięgają początków prawa międzynarodowego. Tej tezie nie zamierzamy się przeciwstawiać. Z niej wszakże nie wynika jeszcze, by równocześnie nie stanowiły one źródła prawa karnego. Historyka nie zdziwi bynajmniej fakt, że jakaś pierwotna jedna praktyka zwyczajowa (w tym przypadku zemsty i okupu) w drodze dalszej ewolucji dała genezę dwom odrębnym instytucjom czy wręcz odrębnym dyscyplinom prawnym. Taką biurokrację uznałibyśmy raczej za zjawisko typowe.

Z cennych obserwacji, pomieszczonych w króciutkim artykule, wymienimy uwagi na temat stosunku prawa międzynarodowego do prawa państwowego oraz rozważania semantyczne o znaczeniu greckiego słowa *azyl* i łacińskiej *auctoritas*.

JÓZEF MATUSZEWSKI (Łódź)

Adolf Schmitt-Weigand, *Rechtspflegedelikte in der Fränkischen Zeit*, Berlin 1962, Walter de Gruyter, ss. 162.

Omawiana praca jest monografią zajmującą się odpowiedzialnością urzędników za przestępstwa w czasach frankońskich. Składa się z trzech części.

W części I autor zapoznaje czytelnika z frankońską strukturą sądów, odpowiedzialnością sędziów i grafów w prawach salickim i rypuarskim oraz kapitularzach królów frankońskich. Przedstawiona także została odpowiedzialność, jakiej podlegali sędziowie w przypadku, gdyby zasiadając na wiecu sądowym w celu rozstrzygnięcia sporu między stronami nie chcieli wydać wyroku. W tym wypadku sędziowie zgodnie z Układem Prawa Salickiego byli zobowiązani zapłacić jako odszkodowanie trzy solidy. W przypadku gdyby zaś rachinburgowie rozstrzygali sprawy sprzecznie z prawem (*non secundum legem iudicaverit*) skazywani byli na zapłacenie 15 solidów zarówno według prawa Franków salickich, jak i rypuarskich. Autor omawia odpowiedzialność za przestępstwa urzędników sądowych w merowińskich Kapitularzach z uwzględnieniem Edyktu Chilperyka oraz Dekretu Childebenta.

Omawiając czasy karolińskie nie zapomina autor o zmienionych podstawach wymiaru sprawiedliwości. Zmiany te dotyczyły przede wszystkim wprowadzenia instytucji wysłanników królewskich (*missi dominici*) i ławników (*scabini*). Wymiar sprawiedliwości został w tym czasie ustabilizowany, na co miały wpływ: stosunki gospodarcze, chrześcijaństwo i reformy Karola Wielkiego w sądownictwie.

Na uwagę zasługuje zagadnienie odpowiedzialności sędziów w Kapitularzach karolińskich. Adolf Schmitt-Weigand omawia sprzedajność sędziów i zbyt łagodne wyroki. Przedstawia strukturę sądownictwa longobardzkiego od początków aż do 774 roku, odpowiedzialność urzędników według ksiąg króla Rothara, praw króla Liutpranda (712—744), Rathisa (744—749) oraz Ahistulfa (749—755). Autor wspomina też o prawodawstwie, wymiarze sprawiedliwości u Longobardów w okresie panowania frankońskiego i odpowiedzialności karnej w kapitularzach przeznaczonych dla Italii (Capit. Mentuanum).

Poza tym omówiona została struktura sądów i odpowiedzialność urzędników w prawach anglosaskich (Lex Anglorum-Saxonum), prawie wizygockim (Lex Visigothorum), burgundzkim (Lex Burgundiorum), alamańskim (Lex Alamannorum) i bawarskim (Lex Baiuvariorum).

W części II monografii autor zastanawia się nad pochodzeniem, a następnie nad rozpowszechnieniem przepisów dotyczących odpowiedzialności za przestępstwa

sędziów, zawartych we wczesnych źródłach prawnych, dochodząc do wniosku, iż duży wpływ miało prawo rzymskie i kościelne. A. Schmitt-Weigand przedstawia przygotowanie urzędników sądowych do zawodu we wczesnośredniowiecznym wymiarze sprawiedliwości, pisemne zobowiązania i przysięgę sędziów, władzę nadzorczą, stanowisko wobec stron oraz ochronę działalności sędziów.

Podkreślono także w monografii zagadnienia związane z formalizmem orzecznictwa i procedury.

W kilku słowach należy wspomnieć o skutkach przestępstw poza karą, które zostały podzielone na skutki w postaci utraty łaski królewskiej, kary osobistej i utraty urzędu. Autor omawiając prawny charakter skutków dzieli się uwagami na temat: następstw karnych odmowy wydania wyroku, fałszywych wyroków i celu kary.

Ostatnia część monografii jest bardzo krótka. Zawiera omówienie przestępstw sędziów przy wymiarze sprawiedliwości w nieprawniczych źródłach okresu Merowingów i Karolingów. Wspomina o karach oczekujących niesprawiedliwych sędziów po ich śmierci. Nadmienia o procesie pewnej wdowy opisanym w *Vita Valae* oraz powołuje się na Theodulfa z Orleanu w *Versus contra iudices*.

Pewne zagadnienia omawianej monografii byłyby o wiele łatwiejsze do przyśwojenia przez czytelnika, gdyby autor cytował teksty źródłowe na poparcie swych twierdzeń. Wprawdzie A. Schmitt-Weigand bardzo często podaje brzmienie tekstów źródłowych, to jednak omawiając na stronie 16 odpowiedzialność za zabicie grafiona odsyła tylko do tyt. 54 Układu Prawa Salickiego nie cytując go. Paragraf 1 tegoż tytułu brzmi: *Gdyby kto zabił grafiona, jako winny niech będzie skazany na zapłacenie 24 000 denarów, które czynią 600 solidów*¹.

Nie została wyczerpująco omówiona różnica w ochronie prawnej sacebarona, który był człowiekiem wolnym, a sacebaronem lub obgrafionem, którzy byli półwolnymi. Za zabójstwo sacebarona, który był człowiekiem wolnym wergeld wynosił 600 solidów. W paragrafie 3 tyt. 54 Układu Prawa Salickiego czytamy: „Gdyby kto zabił sacebarona, który jest człowiekiem wolnym, jako winny niech będzie skazany na zapłacenie 24 000 denarów, które czynią 600 solidów”². Za zabójstwo sacebarona lub obgrafiona będących półwolnymi wergeld był o połowę niższy i wynosił 300 solidów³.

Uwagę nieco innego rodzaju należy odnieść do zagadnienia związanego z reformami Karola Wielkiego. Autor na str. 26 i 27 omawiając sytuację prawną ławników i ich obowiązki opiera się na literaturze, a nie na źródłach.

Odnosnie do podziału pracy przez autora na części należałoby się zastanowić, czy podział ten jest słuszny [kryteria podziału, proporcje].

Pomimo tych uwag monografia Adolfa Schmitta-Weiganda, oparta na bogatym materiale źródłowym i wykorzystująca w maksymalnym stopniu bibliografię przedmiotu, zasługuje na pozytywną ocenę.

Należy sądzić, że omawiana praca posłuży do lepszego poznania problematyki odpowiedzialności urzędników za przestępstwa w czasach frankońskich.

TADEUSZ ŚCIBOR (Lublin)

¹ Pactus Legis Salicae, I, 1. Einführung und 80-Titel Text (Germanenrechte, Neune Folge. Abteilung: Westgermanisches Recht I) Göttingen 1954, ed. K. A. Eckhardt, 54, 1: *Si quis grafionem occiderit XXIIII dinarios qui faciunt solidos DC culpabilis iudicetur*.

² Pactus Legis Salicae 54, 3: *Si quis sacebarone qui ingenuus est occiderit, XXIIII dinarios qui faciunt solidos DC culpabilis iudicetur*.

³ Pactus Legis Salicae 54, 2: *Si quis sacebarone aut obgrafionem occiderit qui puer regius fuit XIIM dinarios qui faciunt solidos CCC culpabilis iudicetur*.